

2016-04-26

Finansdepartementet
Budgetavdelningen
103 33 Stockholm

Remissvar angående huvudbetänkandet av Långtidsutredningen 2015 (SOU 2015:14)

(Fi 2016/00169/BaS)

Huvudtemat i Långtidsutredningen 2015 är hur den ekonomiska politiken bör utformas för att främja en långsiktig ekonomisk utveckling med högt välstånd. Fokus ligger särskilt på hur vi ska få samhällets resurser att växa och hur vi kan stärka och utveckla det offentliga åtagandet. Utredningen adresserar flera områden där Sverige står inför stora samhällsutmaningar framöver och ger en god bild av vilka nyckelreformer som behövs för att få samhällsekonomin att fungera väl i framtiden. Två hörnstenar för att få en gynnsam ekonomisk utveckling är långsiktigt hållbara offentliga finanser och finansiell stabilitet, två områden som är centrala för Riksgälden i vårt uppdrag att ta upp och förvalta lån till staten samt att ansvara för statens hantering av banker i kris och ge förebyggande stöd till livskraftiga banker.

Att försörja en allt äldre befolkning är en stor utmaning för Sveriges offentliga finanser i framtiden. Äldreförsörjningskvoten, det vill säga antalet äldre i relation till antalet i arbetsför ålder, har sedan flera år tillbaka stigit och förväntas fortsätta stiga fram till år 2050. En av underlagsrapporterna till Långtidsutredningen analyserar hur migration och en åldrande befolkning påverkar de offentliga finanserna. I rapporten presenteras en framåtblickande kalkyl där de offentliga finanserna uppvisar underskott fram till mitten av 2040-talet. I alternativa scenarier visar man sedan att förändringar i sysselsättningen dramatiskt ändrar resultatet för den offentliga sektorn och utredningen pekar på två faktorer som på ett avgörande sätt kan avhjälpa pressen på de offentliga finanserna: en ökad sysselsättning bland grupper av invandrare med lägst sysselsättningsgrad och ett uppskjutet pensionsuttag för både inrikes och utrikes födda.

En nyckelfråga för att uppnå dessa mål är att arbetsmarkandens funktionssätt förbättras. Riksgälden delar utredningens bedömning att fler arbetade timmar är nödvändigt för att säkra morgondagens välfärd och få hållbara offentliga finanser. Även om utvecklingen på arbetsmarknaden har varit gynnsam den senaste tiden med ökande sysselsättning och fallande arbetslöshet är situationen på arbetsmarkanden också problematisk. Den svenska arbetsmarknaden präglas i dag av stora matchningsproblem och situationen på delar av arbetsmarknaden är ansträngd. Arbetsgivare har svårt att rekrytera personal med rätt

kompetens samtidigt som många arbetslösa har små chanser att få jobb. Dagens höga flyktinginvandring utgör en stor utmaning för svensk ekonomi och sätter ytterligare press på arbetsmarknaden. Att få invandrare att snabbt etableras på arbetsmarknaden är en viktig fråga för den ekonomiska utvecklingen på såväl kort som lång sikt. Ett snabbare inträde på arbetsmarknaden avhjälpes flera problem samtidigt: det minskar pressen på de offentliga finanserna, det ger större möjligheter att hantera problemen med allt högre äldreförsörjningskvoter eftersom migration tenderar att vara koncentrerad till yngre personer, och det bidrar till en självständig försörjning för enskilda individer.

Vid sidan om en bättre fungerande arbetsmarknad måste incitamenten för äldre att förlänga sitt arbete öka. Som utredningen framhåller är det viktigt att åstadkomma en höjd utträdesålder från arbetsmarknaden. Det är nödvändigt att ha en bred diskussion om lämpliga reformer, till exempel vad gäller regler för ålders- och tjänstepension samt åtgärder som minskar marginaleffekterna för inkomstprövade stöd.

En fråga som är nära kopplad till hur arbetsmarknaden fungerar är hur bostadsmarknaden fungerar. I dag präglas den svenska bostadsmarknaden av förhållanden som har negativa konsekvenser för såväl enskilda individer som samhällsekonomin. Utredningen framhåller till exempel att bostadsmarknaden är det största hindret för rörligheten på arbetsmarknaden. Situationen på bostadsmarknaden är dessutom central för frågan om finansiell stabilitet. Den senaste finanskrisen har aktualiserat sambanden mellan utvecklingen på bostadsmarknaden, och bostadsfinansieringsmarknaden, och den ekonomiska utvecklingen. En högst aktuell fråga är den höga skuldsättningen hos hushållen som potentiellt utgör en risk för hushållens ekonomi och i förlängningen för såväl den makroekonomiska som den finansiella stabiliteten.

Det är nödvändigt att ta ett samlat grepp på frågan om bostadsmarknaden. Trenden med den ökande skuldsättningen hos hushållen måste brytas och det är viktigt att fortsätta arbetet med att ta fram lämpliga åtgärder som hanterar detta. Samtidigt är det viktigt att säkerställa att de reformer som diskuteras inom ramen för detta inte får allt för stora negativa konsekvenser för bostadsmarknadens funktionssätt i övrigt. Hur bostadsmarknaden fungerar har stor betydelse för andra delar av samhällsekonomin och det är nödvändigt att fördjupa analysen på flera områden, till exempel hur bostadsbyggandet, hyresmarknaden och skattesystemet påverkar rörligheten och prisbildningen på bostadsmarknaden. En väl fungerande bostadsmarknad avhjälpes dessutom problemen med en växande skuldsättning till exempel genom att dämpa prisuppgången på bostäder i tillväxtregioner. Den underlagsrapport till Långtidsutredningen som behandlar bostadsmarknaden utgör ett bra underlag för en sådan samlad diskussion.

Det finns i dag stora strukturella obalanser på bostadsmarknaden. Enligt Boverkets senaste prognos för byggbehovet av bostäder behöver vi bygga 700 000 nya bostäder fram till år 2025, det vill säga ca 70 000 nya bostäder per år, för att möta befolknings- och hushållstillväxten i framtiden. Detta är byggvolymen som inte har varit aktuella i Sverige på många år. Under 2000-talet har nybyggnationen av bostäder legat mellan 20 000 och 30 000 per år. Utmaningarna för att tillgodose byggbehovet är många. För att bostäderna ska byggas krävs att marknaderna för bostadsfinansiering fungerar och att bostäderna

efterfrågas till aktuella pris- och hyresnivåer. Därtill måste bostadsproduktionen och byggbranschen anpassas till de höga volymerna och regelverk och planprocesser måste möta nya krav och behov. Det är av största vikt att arbetet med att hantera dessa utmaningar intensifieras.

En rad faktorer som till exempel globalisering, teknikutveckling och digitalisering påverkar såväl arbetsmarknaden som ekonomin som helhet. För att hantera dessa utmaningar och lägga grunden för en hög produktivitetstillväxt krävs strukturella reformer på flera områden. Sverige är en kvalificerad kunskapsekonomi och det är av största vikt att den höga färdigheten hos den svenska arbetskraften upprätthålls och förbättras för att stärka den svenska ekonomins konkurrenskraft. Ett utbildningssystem med högsta möjliga kvalitet är centralt för att uppnå detta. De sjunkande svenska skolresultaten i den så kallade PISA-undersökningen är alarmerande och det krävs insatser för att bryta denna utveckling. En framtida arbetsmarknad med krav på ett längre arbetsliv och större flexibilitet vad gäller yrkesbyten och investeringar i humankapital kräver också förändringar i utbildningssystemet.

För att uppnå en hög produktivitetstillväxt krävs att kapitalförsörjningen i ekonomin fungerar väl så att både näringslivet och den offentliga sektorn kan göra lönsamma investeringar. De stora bostadsinvesteringar som måste göras de kommande åren ökar behovet av investeringar även på andra områden, till exempel vad gäller infrastruktur för transporter och energiförsörjning. Trots att många reformer de senaste 20-30 åren väsentligen har förbättrat konkurrensen i många delar av den svenska ekonomin finns fortfarande områden där konkurrensen är svagare. Ett sådant exempel är situationen på byggmarknaden där reformer för att öka konkurrensen är önskvärda. Därtill är det viktigt att stärka innovationskapaciteten i ekonomin och inte minst förbättra förutsättningarna för att kunna omvandla det höga tekniska kunnandet och innovationerna i den svenska ekonomin till kommersiella produkter.

I detta ärende har riksgäldsdirektör Hans Lindblad beslutat efter föredragning av Åsa Andersson. I den slutliga beredningen har även Mattias Persson deltagit.

Hans Lindblad, beslutande

Andersson, Åsa, föredragande